אמר רבא ת"ש אם עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר היכי דמי אי דאיתידע ליה בתוך מלאת צריכא למימר אלא לאו לאחר מלאת ש"מ ועדיין תיבעי לך כולו סותר או שבעה סותר למאן אילימא לרבנן פשיטא דכולו סותר ואי לר"א [א]כל אחר מלאת שבעה סותר אמר לך ה"מ כי נטמא אחר מלאת והאי לפני מלאת הוא או דילמא שאני הכא דידיעה אחר מלאת היא ומינה קתני בין כך ובין כך סותר ולא קמיפלגי [י]ת"ר [א]המוצא מת מוטל לרחבה של דרך לתרומה טמא ובנזיר ובעושה פסח טהור בד"א שאין לו מקום לעבור אבל יש לו מקום לעבור אף לתרומה טהור בד"א שמצאו שלם אבל משובר או מפורק אפילו אין מקום לעבור חיישינן שמא בין פרקין עבר ובקבר אפילו משובר ומפורק טמא מפני שקבר מצרפו בד"א במהלך ברגליו אבל טעון או רכוב טמא לפי שמהלך ברגליו אפשר לו שלא יגע ושלא יסיט ושלא יאהיל טעון או רכוב אי אפשר שלא יגע ושלא יסיט ושלא יאהיל בד"א בטומאת התהום אבל טומאה ידועה שלשתן טמאים ואיזו היא טומאת התהום כל שאין מכירה אחד בסוף העולם מכירה אחד בסוף העולם אין זו טומאת התהום [ג]היה טמון בתבן או בצרורות הרי זו טומאת התהום בימים ובאפילה ובנקיקי הסלעים אין זו טומאת התהום [ג]ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד: כיצד ירד: צפה אינה מטמאה לענין שרץ [ד]דתניא [ו]ספק טומאה צפה בין בכלים בין בקרקע טהורה ר"ש אומר בכלים טמאה בקרקע טהורה מאי

אמר רבא ת"ש עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר היכי דמי אי דאיתידע ליה תוך מלאת צריכא למימר דסותר. ל"ע מאי קאמר הא איצטריך לאשמועי' דיש טומאת התהום שסותר כגון שנודע לו עד שלא גילח ונראה לפרש דמיתורא דמתני' דייק דמדיוקא דרישא נפקא מדקתני נודע משגלח: **ועדיין** תיבעי לך. הש"ס הולך ומפרש הך פשיטותא דרבא דרך קושיא ותירוץ ואף בעיא דרמי בר חמא הולך ומפרש הטעם באורך: **ועדיין** תיבעי לך כולהו סותר או ז' סותר. ומה היה פשיטותא דרבא ומשיב למאן אי לרבנן פשיטא דכולהו סותר כדאמר לעיל בפרק ג' (דף טז.) דאף נטמא אחר מלאת סותר [שלשים] מדרבנן ואי ר"א הא אמר כל אחר מלאת ז' סותר: **הני** מילי. דקאמר ר"א אחר מלאת ז' סותר כי נטמא אחר מלאת והא דקא מיבעיא ליה תוך מלאת הוא או דילמא שאני הכא דידיעה לאחר מלאת הוא והוי כמו נטמא אחר מלאת והיינו בעיא דרמי בר חמא ופשיט ליה מיניה ממתני' גופה דאוקמינן כר"א וקתני אם עד שלא גילח נודע לו בין כך ובין כך סותר ולא מפליג בין נטמא קודם מלאת לנטמא לאחר מלאת ובנטמא אחר מלאת פשיטא לך דאינו סותר כ"א ז' לר"א והכי נמי כי נטמא לפני מלאת דאינו' סותר כי אם ז': **לתרומה** טמא. כיון שהוא מוטל לרחבה של דרך אי אפשר לו לעבור כי אם דרך עליו ויאהיל לנזיר ועושה פסח טהור דהוי טומאת התהום בד"א דלתרומה טמא שאין לו מקום לעבור אם לא דרך אותו מקום שהמת נמצא אבל יש לו דרך לעבור טהור אף לתרומה בד"א לתרומה טמא שנמצא שלם אבל משובר ומפורק אפילו אין לו מקום לעבור טהור דשמא בין פרקין עבר ולא עבר דרך ישר אלא דרך מעוקם והויא ליה ספק טומאה ברה"ר דספקו טהור אבל אם נמצא בקבר ועבר דרך עליו אפי' משובר ומפורק טמא שהקבר מצרפו ליטמא באהל כדדרשינן או בקבר לרבות קבר סתום שהעובר אף כנגד הריקן שבקבר מטמא באהל כדפרישית לעיל: **במה** דברים אמורים. דחיישינן שמא בין פרקין עבר וטהור במהלך על רגליו שאפשר שלא יגע ושלא יסיט ושלא יאהיל אבל טעון משאו או רכוב על גבי בהמה אינו יכול להלך כל כך זקוף שלא יטה עצמו לצדדין וטמא דאין זו ספק טומאה ברה"ר אלא ודאי ניטמא דהאהיל: **במה** דברים אמורים. דאין לו מקום לעבור דטהור בטומאת התהום אבל בטומאה ידועה [שלשתן טמאים] תרומה ונזיר ועושה פסח ומפרש ואזיל מאי ניהו טומאה ידועה דמכיר בה א' בסוף העולם: באפילה ובנקיקי הסלעים. אבל אינו מכוסה: **צפה** אינו מטמא לענין שרץ דתניא ספק טומאה צפה בין בכלים. שיש מים בכלי ושרץ צף על פני המים ספק נגע בכלי ספק לא נגע או בקרקע במים שעל גבי קרקע[2] ר"ש אומר בכלי טמא בקרקע טהור ודאי נגע[3] טמא בכל מקום שהוא שורץ: ספק נגע[4]. דוקא על הארץ טמא אם היא טומאה ברה"י אבל צפה שאינה קבוע[5] לא [י]דמספקא[6] לן אי דוקא על פני המים מטהרינן או הוא הדין לצפה באויר שזורקה אדם באויר מטהרינן ממעוטא דעל הארץ:

כתיב

אמר רבא פ"ש. מדקתני מתני' אם נודע לו עד שלא גילח בין כך ובין כך בין טומאת התהום בין טומאה ידועה סותר ואוקימנא לה למתני' כר"א וקתני מיהא דקפסיק ואמר כל אימת דאיטמי בין בתוך ימי מלאת בין לאחר ימי מלאת דסותר: **ודאיתידע ליה אימת אילימא בתוך ימי מלאת צריכא למימר.** דסותר בתמיה. אלא לאו שמע מינה דאיתידע ליה לאחר מלאת וקאמר דסותר דבתר טומאה דהוה בתוך ימי מלאת אזלינן: **ועדיין תיבעי לך.** כיון דלאחר מלאת קאי ז' סותר ותו לא או דילמא כיון דניטמא בתוך ימי מלאת סותר את כולן: **ולמאן.** קמיבעיא לך אי לרבנן וקודם הבאת קרבנותיו פשיטא דכולן סותר: **ואי לר"א.** וקודם תגלחת הא שמעי' ליה דאמר בפרק מי שאמר הריני נזיר מגלח (לעיל דף טז:) כל לאחר מלאת ז' סותר: **אמר לך.** רמי בר חמא לעולם אליבא דר"א קמיבעיא לי והכי קמיבעיא לי הני מילי [א] דלאחר מלאת שבעה סותר ותו לא כי ניטמא לאחר מלאת והאי כיון דניטמא לפני מלאת מודי בה ר"א [ב] דבתר טומאה דהות בתוך ימי מלאת אזלינן: **או דילמא כיון דידיעה לאחר מלאת הוא.** שכבר הביא קרבנותיו [ג]וז' הוא דסותר ותו לא: ה"ג **ומינה הא דקתני בין כך ובין כך סותר ולא קמפליג ש"מ.** כלומר ותיפשוט ליה ממתני' גופיה דמדקתני בין כך ובין כך סותר ולא קמפליג בין [ד] דניטמא קודם מלאת בין לאחר מלאת דהא מתני' כל אימת דניטמא כמשמע ואוקימנא לה כר"א דאמר כל לאחר מלאת ז' סותר ותו לא ש"מ נמי דאפילו היכא דניטמא בתוך מלאת כיון דידיעה לאחר מלאת הוא דז' סותר ותו לא: לישנא אחרינא **אמר רבא פ"ש.** ולרבא לית ליה דרבי יוחנן דמוקים לה למתני' כר"א ולא כרבנן דקסבר רבא מתני' נמי מיתוקמא כרבנן דמודו רבנן גבי טומאת התהום דאע"ג דבעלמא תגלחת לא מעכבא לגבי טומאת התהום חשיבא שאם נודע לו עד שלא גילח [ה] קפסיק ותני בין דנטמא לפני מלאת בין לאחר מלאת דאם נודע לו לאחר מלאת קודם גילוח אע"ג דהביא קרבנותיו סותר דבזו מודו רבנן לר"א דתגלחת הויא חשובה לענין טומאת התהום וש"מ דסותר ועדיין תיבעי לך כו' אמר לך רמי בר חמא לעולם אליבא דר"א קמיבעיא ליה והכי קמיבעי ליה ה"מ דאמר ר"א דאינו סותר אלא ז' היכא דנטמא נמי לאחר מלאת [ו] והא כיון דנטמא לפני מלאת מודי להו לרבנן דסותר את כולן דכמאן דנודע [ז] בתוך מלאת דמי או דילמא שאני הכא דכיון דידיעה ליתא אלא לאחר מלאת שבעה הוא סותר ותו לא. ומינה איכא למישמע מינה דהא קתני בין כך ובין כך סותר וקא משמע [ח] מתני' לא שנא בין היכא דנטמא לפני מלאת להיכא דנטמא לאחר מלאת דסותר את כולן ולא מיפלגי בה ר"א ורבנן ש"מ דלר"א נמי כיון דטומאה הות בימי מלאת דסותר את הכל: **פ"ר המוצא מת.** טמון בדרך בתבן או בצרורות ומוטל לרחבו של דרך ואין לו מקום לעבור אלא עליו ובשעה שהולך עליו לא הכיר בו שהוא תחתיו לענין [ט]אכילת תרומה טמא ובנזיר ועושה פסח טהור ואינו צריך לעשות פסח שני. ובכל אלו שאמרו דבנזיר ועושה פסח טהור כשנודע לו לאחר שעשה פסחו אבל נודע לו קודם שעשה פסחו ה"ז טמא ונדחה לפסח שני והכי מפורש עלה בתוספתא בברייתא דמסכת נזיר (פ"ו ה"ג) ושל פסחים (פ"ו ה"ה): **אבל יש לו מקום.** רחב לעבור שלא על המת אף לענין אכילת תרומה טהור [י]: ה"ג **בד"א דמהלך בין פרקין טהור במהלך ברגליו.** שיכול לכוין ולפסוע בנתים שלא יגע [כ] ושלא יאהיל: **אבל טעון או רכוב טמא.** בתרומה לפי שאי אפשר כו'. אבל לנזיר ועושה פסח לעולם טהור דהכי גמירי לה [א] בטומאת התהום. והאי דכתוב בספרים [ל] אפילו בנזיר ועושה פסח טמא טעות הוא: **אבל בטומאה שהיתה ידועה.** לשום אדם: **שלשתן טמאין.** ואפילו נזיר ועושה פסח [מ] ועושה פסח שני ואע"פ שכבר עשו פסחים בפסח ראשון: **בתבן או בצרורות.** [ב] שהיא טומאת התהום דאפשר שלא הכיר בו אדם מעולם שהרי תבן יכול להתגלגל עליו ע"י רוח וצרורות עשויין להתגלגל ממקום למקום. אבל ימים [ואפילה] ונקיקי סלעים הואיל והן תלולין [נ]יכול אדם להסתכל בהן ע"י הדחק [ס]ואפשר שאדם אחד מכיר בהן שהליך בתוכו ואין זו טומאת התהום: **ולא אמרו.** שהותרה טומאת התהום אלא לטומאת מת בלבד אבל לענין זב וזבה לא: ה"ג **לפה אינה מטמאה לענין שרץ.** כלומר אע"ג דטומאת מת צפה מטמאה בספק מגע כדתנן ונמצא מת צף על פני המים לענין שרץ מיהא אינה חשובה לטמא מספק שאם שרץ צף על פני המים ספק נגע בו ספק לא נגע בו ספקו טהור: **דתניא ספק טומאה צפה.** כלומר טומאה צפה והוא ספק אם נגע בה אם לא נגע בה: **בין.** שהיא צפה במים שבכלים בין במים שבקרקע טהורה:

כתיב

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ט מהל' נזירות הל"ח ופ"ו מהל' קרבן פסח הל"ח ופי"ח מהל' אבות הטומאה הל"ג:

כז ב מיי' פ"ט מהל' נזירות הל"ט:

כח ג מיי' שם הל"ח:

כט ד מיי' פי"ד מהל' אבות הטומאה הל"ג:

◆

נוסחת הריב"ן

א) דלאמר ר"א דכל לאחר מלאת: ב) דסותר את כולן דבתר כו': ג) ז': ד) היכא דניטמא: ה) כמו שנודע לו קודם הבאת קרבנותיו דמי וסותר והכי אמר רבא פ"ש אם עד שלא גילח וקא פסיק ותני בין שנטמא לפני מלאת כו': ו) והאי: ז) דנודע לפני: ח) וקא משמע לן מתני' דל"ש: ט) לענין תרומה: י) טהור שמא בין חיבור הפרקים של אבר ואבר עבר ואפילו לתרומה טהור הס"ד: כ) יגע ולא יסיט: ל) בספרים אבל טעון או רכוב אפילו כו': מ) פסח ואפי' כשיש מקום לעבור כו' שכבר עשו פסחיהן: נ) ויכול אדם:

◆

פי' הרא"ש

גילוח לר"א. א) (חסר כאן בכ"י). אם עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר דאוקמי כר"א מיבעיא ליה אם סותרת לי' או ז': אמר רבא ת"ש וכו'. היכי דמי אי דאיתידע ליה תוך מלאת צריך למימר כיון שהטומאה והידיעה היתה תוך מלאת פשיטא דסותר: אלא לאחר מלאת וש"מ דסותר. ואכתי לא נפק רבא פשיטותיה דרבא ומפרשי' נמי בעי' דרמי בר חמא: ועדיין תבעי לך כולו סותר או ז' סותר דפי' דמתני' מיבעיא ליה: ושקיל וטרי תלמודא לפ' בעיא דרמי בר חמא. אי לרבנן ונודע לו אחר מלאת קודם הבאת קרבנותיו: פשיטא דכולו סותר מדרבנן כדאמר לעיל פ"ג: ואי לר"א הא אמר כל א' מלאת סותר ז': ה"מ כי נטמא אחר מלאת והאי לפני מלאת הוה. השתא מפרשה בעיא דרמי בר חמא וממתני' ליכא למפשט: וה"ה דמצי למבעי אליבא דרבנן אי בתר טומאה אזלי' וסתר מן התורה ומביא קרבן טומאה כדין נזיר טמא או בתר ידיעה אזלי' ולא סתר אלא מדרבנן. אלא משום דאוקי' מתני' דאם עד שלא גילח כר"א ומבעיא ליה דרוש מתני' ופשיטא ליה אליבא דר"א וה"ה לרבנן: ומינה מדקתני בין כך ובין כך סותר ולא מפלגי בין טומאה שבתוך מלאת לטומאה שלאחר מלאת אלא קתני סותר סתם אלמא דין א' להם כמו שנודע לו אחר מלאת על טומא' שאחר מלאת אינו סותר אלא ז' ה"ה נודע לו על טומא' שלפני מלאת ש"מ דבתר ידיעה אזלי'. והקשה הא דתני' במתני' נזיר שגלח ואח"כ נודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר אלמא בתר טומאה אזלי' וי"ל לתרץ דלא אמי' דברישא סבר הביא קרבנותיו בטומאה וע"כ צריך להביא קרבנות אחרי' דכיון אנו לילך אחר הטומאה דאי אזלי' בתר ידיעה כבר עבר נזירותו דכתי' לא פסק נזירותיה אבל אם נטמא אחר מלאת קודם הבאת קרבנותיו לרבנן או קודם גילוח לר"א הא ודאי אזלי' בתר ידיעה: מוטל ברחבה של דרך. וממלא את כל הדרך וא"א לעבור אם לא שיאהיל עליו: אבל יש לו מקום לעבור. שאינו ממלא כל רוחב הדרך: אף לתרומה טהור. דספק טומאה ברה"ר ספקו טהור. אבל מצאו משובר לחתיכות או מפורק לאיברים. אפי' אין לו מקום לעבור כגון החצי המת מוטל בצד ימין עד חצי הדרך או רובו וחצי האחר מופלג הימנו מצד שמאלו עד חצי הדרך או רובו וההולך דרך ישרה לפניו א"א שלא יאהיל על חצי האחר אפ"ה טהור שאנו תולי' שעיקם דרכו: בד"א דתלינן שעבר בין הפרקים במהלך:

מסורת הש"ס

א) [לעיל טז: לג: מז.], ב) פסחים פא: [עד סוף הענין], ג) זבחים כב., [פסחים פ: ע"ש ודף פא:], ד) תוספתא דטהרות פ"ה [טהרות פ"ד מ"ה], ה) בי' א"מ לא אפשר שאין אדם, ו) [בלבוהר ל"ל ומספקא לן וכו' והוא דיבור בפני עצמו וכן איתא במהרש"א ע"ש דלפניו היה דברי תוס' הללו ריש סד.],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג וכו' גמירי לה הס"ד ואח"כ מ"ה בד"א בטומאת התהום: (ב) ד"ה בתבן או בצרורות הרי היא:

◆

הגהות התוספות

1. צ"ל אינו. 2. צ"ל ע"ג קרקע טהורה. 3. צ"ל מגעו. 4. צ"ל מגעו. 5. צ"ל קבועה. וכ"ה בכי'. 6. צ"ל ומספקת.

◆

מוסף רש"י

שאין לו מקום לעבור. שמחזיק וממלא את כל רוחב הדרך, אף על גב דטומאת ודאי היא, כיון דהכהן שעתא דעבר עליה טומאת התהום הואי, שלא היה שום אדם יודעה בה, ולא לוה לא טדע עד שנשעו קרבנותיו, הלכה למשה מסיני היא שזורקין עליו את הדמים (פסחים פא.). **אבל יש לו מקום לעבור אף לתרומה טהור.** דהוי ליה ספק טומאה ברשות הרבים וספקו טהור (שם). **בד"א.** דכי ממלא את כל הדרך טמא (שם). **מפני שהקבר מצרפו.** שכל הקבר מטמא באהל ואפילו ריקן שבו דכתיב או בקבר (שם). **בד"א.** דמשובר ומפורק טהור (שם). **אבל טעון.** משא, על כרחו הולך נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על כדיו (שם). **בד"א.** דנזיר ועושה פסח טהור (שם). **אבל טומאה ידועה.** שידעו שאדם נקבר שם (שם). **היה טמון בתבן או בצרורות.** טומאה מכוסה מכל אדם היא זו שאף על לאכוס או עפר או תבן נפל עליו ולא הכירו בו בני אדם מעולם, אבל מים ואפילה ונקיקי הסלעים אין זו טומאה מכוסה ונעלמה, שהמהלך יכול לראות ולא גמירי הלכתא אלא בטומאה שהיא בתהום (צ"ל כתהום) המכוסה מן הכל (שם). **ולא אמרו טומאת התהום.** דהותרה טומאת התהום (שם: ובזבחים כב.) **אלא למת בלבד.** בטומאת המת בלבד (זבחים כב.), אבל שאר טומאות ספק לא היתרו (פסחים פ.). **ספק טומאה צפה.** שרץ מת צף על המים ספק נגע ספק לא נגע, אף ברשות היחיד ספקו טהור (חולין קכו.).

ד' נראה דל"ל ועל זה לא קתני במתני' אם עד וכו'. כ) נראה דל"ל ולכן מפרש ליה אליבא דר"א.